

THE LEGAL NATURE OF FORUM SHOPPING IN INTERNATIONAL CIVIL PROCEDURE LAW

Tamar Mskhvilidze

Doctor of Law, Senior Scientist at Scientific Research Institute of Law of European University

ARTICLE INFO

Article History:

Received 16.02.2023
Accepted 22.02.2023
Published 31.03.2023

Keywords:

Positive Conflicts of Jurisdiction,
Forum Selection,
Court Jurisdiction

ABSTRACT

Globalization increase transnational legal relations, which in turn gives rise to multinational disputes. In these circumstances, parties try to choose the court of the country whose favorable legislation gives a preference. By comparing potentially available courts, a plaintiff can determine where to begin litigation process. From a simple, rational choice perspective, it will select a forum whose substantive and procedural legal rules will produce the appropriate result.

Litigation involves strategic choice, as game theory illustrates.

One of those strategic choices includes the plaintiff's initial selection of the forum, which the defendant may attempt to counter through transfer strategies of its own. Criticizing and trivializing forum selection through the label of forum "shopping" Misapprehends the forum game by treating forum selection as a parlor trick-as Unfair and abusive – rather than as a lawful, authorized strategy. "Forum shopping is not a form of 'cheating' by those who refuse to play by the rules. Playing by the rules includes the ability of plaintiff's counsel to select – and the ability of defendant's counsel to attempt to counter-the set of rules by which the litigation 'game' will be played.¹

INTRODUCTION

In an ever shrinking world, in which trade and commerce flow across all national boundaries, it is no surprise that the number of cross-border disputes continues to rise. Civil litigation has itself become to some extent a commodity which prospective claimants shop for amongst the potentially available national legal systems. In this environment, the scope for conflict between the courts of different countries is much increased.² In a world where every aspect of human affairs is increasingly international, it is only natural that opportunities for private litigants should be correspondingly globalized. This phenomenon has led, in fact, to frequent complaints in the latter half of the twentieth century that private litigation has become too internationalized, and that plaintiffs are seeking justice in courts outside their own 'natural' jurisdictions in order to gain procedural or substantive advantages in a way that is at least vexatious, at worst oppressive. The term to describe this is, of course, 'forum-shopping' (also sometimes referred to as 'law-shopping').³ The most famous form of positive conflicts of jurisdiction is Forum Shopping.⁴ In international civil procedural law, the

term refers to the right of the claimant to choose the preferred court in which the dispute litigation is most favorable, taking into account the relevant factual, procedural, and substantive consequences. It is the legitimate right of the claimant to file the claim where wishes based on pleading strategy, taking into account that the international procedural law of the respective countries allows such a choice.⁵ Domestic forum shopping occurs when a plaintiff chooses between two or more courts within a single country's legal system, whereas transnational forum shopping occurs when the choice is between the courts of two or more countries' legal systems.⁶ Global (transnational) forum shopping may lead to disharmony of decisions. In order to harmonize decisions, similar cases should be decided in the same way, regardless of which state's court hears it.⁷

Forum shopping depends on two conditions: First, as the foregoing definition implies, more than one court must be potentially available for resolving the plaintiffs claim. Second, the potentially available legal systems must be heterogeneous! If all legal systems were the same, plaintiffs would have little reason to prefer one court instead of another! In contrast, the heterogeneity of legal systems means that a plaintiff may be more likely to win (and likely to recover more) in some legal systems than others, thus creating an incentive to forum shop.⁸

1 Bassett, D. L., (2006). THE FORUM GAME, North Carolina Law Review,1.

2 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Intern Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 1.

3 Guthri, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 203.

4 Forum shopping is by no means a negative or suspect phenomenon. It arguably only takes on an abusive nature, in those instances where a litigant selects a forum purely on the basis of 'qualities' of the forum which do not serve the rule of law. This would include for a selected for the time they take

to decide a case, the technique of the so-called 'torpedo'. In combination with the impossibility of the other party to sue elsewhere, torpedo action literally torpedoes the possibility for the bona fide party to seek timely settlement of his action. Calster, G.V., (2016). European Private International Law, Second Edition, Hart Publishing, 8.

5 Svanadze, G., (2016). Negotiation and conclusion of international business agreements against the background of international sales law, presentation at the National Business Law Conference, Tbilisi, 50.

6 Whytock, C. A., (March 2011). The Evolving Forum Shopping System, Cornell Law Review, 485.

7 In the 2010 case of Shady Grove Orthopedic Assocs. v. Allstate Ins.Co. The court noted: "Forum shopping is the inevitable (indeed, one might say the intended) result of a uniform system of federal procedure." Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 597, 601.

8 Whytock, C. A., (March 2011). The Evolving Forum Shopping System, Cornell Law Review, 486.

FOR THE DEFINITION OF FORUM SHOPPING

Forum shopping behavior is based not only on a plaintiff's preference for a particular legal system's substantive and procedural law but also on the court access and choice-of-law decisions of courts.⁹

The English Court of Appeal held in a famous case that Dutch plaintiffs whose barge was damaged in the river Scheldt by Belgian defendants could bring an action for location of the thing against a vessel which was due to enter Liverpool and which was the property of the defendants. Lord Denning made this famous comment about the right to justice of all comers in the courts of England: This right to come here is not confined to Englishmen. It extends to any friendly foreigner. He can seek the aid of our courts if he desires to do so. You may call this 'forum shopping' if you please, but if the forum is England, it is a good place to shop in, both for the quality of the goods and the speed of service.¹⁰

The exact definition of Forum Shopping is ambiguous. In common understanding, the term refers to the choice of the most favorable jurisdiction or court in which to bring an action.¹¹ By this definition, it means that plaintiffs sometimes choose a forum for forum-shopping reasons, defendants also may move for dismissal under the doctrine of forum non conveniens.¹²

The legal system within which Forum Shopping is conducted affects its definition, making a uniform definition difficult. The decision of the Court of Rimini of November 26, 2002 attracted a lot of attention as an Italian court interpreted Forum shopping for the first time. Court compares forum shopping to the "activity which aims at reaching the most favorable jurisdiction for the interests of

the plaintiff".¹³ It is clear from this definition that the understanding in Italy, but this holds true in many other Civil Law countries as well, is that only the plaintiff can forum shop. There is no space for forum shopping by the defendant. Once a case is pending, the defendant can object to the jurisdiction of the court seized, arguing that there is no head of jurisdiction that allows the court to hear the case.¹⁴ Unlike the definition proffered by some U.S. courts, pursuant to which forum shopping amounts to a selection of a court with an eye towards gaining an advantage based on the forum's favorable substantive law or the avoidance of unfavorable law in an alternative forum.¹⁵

Piper Aircraft Co. v. Reyno,¹⁶ which involved several domestic and transnational forum choices, illustrates the difference between domestic and transnational forum shopping as well as the definitional problem. A Pennsylvania-manufactured airplane with Ohio-made propellers crashed in Scotland, killing the passengers. The California lawyer hired by the passengers' Scottish next-of-kin asked the court to appoint his legal assistant, Gaynell Reyno, to administer the deceased passengers' estates. Reyno, a California resident, filed wrongful death actions in California state court on the estates' behalf against the manufacturers, alleging that mechanical problems with the plane or the propellers caused the crash. The plaintiffs decided to sue in the United States, rather than Scotland (a transnational forum choice); in California, rather than the defendants' home states of Ohio or Pennsylvania; and in state rather than federal court (two domestic forum choices). The defendants removed the case to federal court and then had the case transferred from the Northern District of California to the Middle District of Pennsylvania. The defendants then

9 Whytock, C. A., (March 2011). The Evolving Forum Shopping System, *Cornell Law Review*, 488,489.

10 Atlantic Star 1973, Guthrie, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, *Ottawa Law Review*, 209.

11 Juenger, F. K., (1989). Forum Shopping, Domestic and International, 63 *TUL. Law Review*, 553, 554.

12 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, *New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, Working Paper*, NO. 14-39, 21-23. <<https://ssrn.com/abstract=2474181>>

13 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, *New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series*,15.

14 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, *New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series*, 15,16.

15 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, *New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series*, 15,16.

16 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, *Notre Dame Law Review*, Vol 92, Issue 2,591.

DISADVANTAGES AND ADVANTAGES OF FORUM SHOPPING

moved for forum non conveniens dismissal, arguing that the case had closer ties to Scotland and should be heard there. Which of these choices qualifies as forum shopping? Under a broad definition, all of them. Under a contacts-based definition, the plaintiffs' pursuit of a U.S. forum would not be forum shopping, especially after the case was transferred to Pennsylvania, because under private international law it is typically considered legitimate to sue a defendant at home. But if forum shopping refers only to illegitimately motivated choices, which of these moves qualify? With each of these moves, the plaintiff and defendants were seeking the most advantageous forum, as is true of almost any forum decision. Nevertheless, the maligned forum choice in Piper was the plaintiffs' choice of U.S. court over Scottish court—not the choice of California over Pennsylvania, or state over federal court. Those latter choices—similarly strategically motivated—are broadly considered to be within the plaintiff's discretion. Likewise, the defendants' efforts to remove the case from state to federal court, from one district court to another, and out of the country are considered wise parts of a thoughtful litigation strategy.¹⁷

Some courts and scholars use the term “forum shopping” to refer to a narrower subset of has little connection to the dispute.¹⁸ Regardless of one's view of forum shopping, this is a common occurrence. As pointed out by what was formerly known as the House of Lords, “if you offer a plaintiff a choice of jurisdictions, he will naturally choose the one in which he thinks his case can be most favorably presented: this should be a matter neither for surprise nor for indignation.” Indeed, “every lawyer thinks about the best forum before filing a case or before answering a complaint.” Not only, “it is part and parcel of the litigator's job to explore the feasibility of bringing suit in the most advantageous forum, as part of an effective tactical strategy”. In effect, “lawyers ethically are compelled to seek the most favorable forum to further clients' interests.”¹⁹

There is a negative attitude towards Forum Shopping, especially in the context of global litigation. The term is associated with unprincipled, worthless tactics and undeserved victories. It can lead to expensive and cumbersome litigation in a forum not ideally suited to hear the case, which inconveniences courts and parties alike. Finally, simultaneous or seriatim proceedings in multiple courts duplicate effort and further prolong litigation—creating waste from the point of view of both the courts and the parties.²⁰ There is an opinion that forum shopping contrasts with the idea of a “level playing field” in that it may distort the playing field, and that forum shopping may create a negative popular perception about the equity of the legal system.²¹

The general attitude of the House of Lords towards Forum shopping was formulated as follows: that forum-shopping is unfair to defendants, who may be put to unwarranted expense and inconvenience in defending actions brought somewhere other than the 'natural' forum of the dispute; that it is biased in favour of plaintiffs, who are likely to choose for a that will be sympathetic to their versions of events; that it is an inefficient use of judicial resources, tending to clog the courts of the selected jurisdiction with 'foreign' actions; that it creates doubts about the fairness of the justice system when opportunism, rather than justice, seems to be the determining factor in litigation; that it creates uncertainty of judicial result; and that, in a federal system of government or in an international context, it creates tensions between jurisdictions by undermining the policy choices of one of them in preference to those of the other.²²

17 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 595.

18 Amchem Prods. Inc. v. B.C. (Workers' Compensation Bd.) 1993 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 589.

19 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a

Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, Working Paper, 14.

20 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 603.

21 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, 8, 9.

22 Guthrie, N., (1995). “A Good Place to Shop”: Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 208.

The negative attitude towards forum shopping is not unique to national legal systems. It can be defined at the European level. In this region, one of the justifications for efforts to unify private international law was to avoid forum shopping. At the international level, it is worth noting that one of the main goals of developing the 1980 UN Convention on the International Sale of Goods, when the UNCITRAL Secretariat stated: "Reduce the search for courts with the most favorable law."²³

A well-known, high-profile case of global forum shopping is the suit of Austrian law student Schrems against Facebook.²⁴ In 2013, the student filed complaints with an Irish privacy regulator against Facebook Ireland Limited, the company that contracts with all Facebook users outside of the United States and Canada. The student alleged that Facebook, through its participation in the U.S. government's Prism surveillance program, had violated European privacy laws. Unsatisfied with the slow pace of the Irish response, the student withdrew most of his complaints and refiled in Austria. The student also advertised online that Facebook users all over the world should assign their claims to him, and through a claim-assignment procedure already recognized in Austrian courts, he has created the largest putative class action in Europe, financed in part by crowd-sourced funding. This case, which the Austrian Supreme Court recently referred to the Court of Justice of the European Union (ECJ), may make Austria and its courts confront some of the most perplexing procedural issues in transnational litigation, including claim aggregation, litigation funding, and law's extraterritorial reach.

The Regional Civil Court dismissed his claim on the ground that, since he was also using Facebook for professional purposes, he could not rely on that provision regulating consumer contracts. Furthermore, the Regional Civil Court found that the jurisdiction to hear the assignors' claims could not be assigned to Mr. Schrems. The decision focused on the jurisdictional side of the case, looking at

whether Schrems shared the view that Austrian Facebook users were allowed to take legal action based on their place of residence under Austrian consumer rights legislation. The judge disagreed, stating that the plaintiff used the social media service both privately and professionally and had a commercial interest against Facebook. The court ruled that the lawsuit – involving German and Indian plaintiffs who chose Vienna as the venue – was legally problematic and inadmissible. Facebook's lawyer argued that Mr Schrems was not a user in the legal sense and that the Vienna court had no jurisdiction – either against the California firm or its Dublin-based international subsidiary. Shrems' lawyer denied the accusation that his client was conducting the case for commercial purposes.²⁵

23 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Interm Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 6.

24 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 584,585.

25 The Regional Civil Court dismissed his claim on the ground that, since he was also using Facebook for professional purposes, he could not rely on that provision regulating consumer contracts. Furthermore, the Regional Civil Court found that the jurisdiction to hear the assignors' claims could not be assigned to Mr. Schrems. On appeal, the Higher Regional Court in Vienna upheld the claims related to the contract between Mr. Schrems and Facebook Ireland, but dismissed the appeal as it concerned the assigned claims on the ground that the forum of a consumer could only be invoked by an applicant relying on his own claims. The parties brought an appeal on a point of law (i.e. Revision) to the Supreme Court of Austria, which subsequently referred the following questions for preliminary ruling by the Court of Justice of the European Union. The Court first recalled the general principle under EU law that persons domiciled in a Member State must be sued in the courts of that Member State. It went on to note that derogations to this general principle were provided for in an exhaustive list, and had to be strictly interpreted. Therefore, the Court reasoned that the notion of "consumer" under Articles 15 and 16 of Regulation 44/2001 had to be strictly construed. Secondly, the Court explained that the special jurisdiction rules for "consumers" only apply to contracts "concluded outside and independently of any trade or professional activity or purpose, solely for the purpose of satisfying an individual's own needs in terms of private consumption. A social network user can only rely on the special rules on jurisdiction in bringing a case, in such circumstances, where they can show that their predominantly non-professional use of those services had not subsequently become predominantly professional. The Court clarified that the special rules on jurisdiction in cases concerning "consumers" was "inspired by the concern to protect the consumer as the party deemed to be economically weaker and less experienced in legal matters than the other party to the contract, the consumer is protected only in so far as he is, in his personal capacity, the plaintiff or defendant in proceedings. Consequently, an applicant who is not himself a party to the consumer contract in question cannot enjoy the benefit of the ju-

Sometimes, scholars applaud when parties designate a forum for disputes. Some scholars argue that forum shopping through contractual forum selection clauses is essential to encourage governments to develop better laws. Because the parties' choices reflect their joint agreement, some scholars contend that through these clauses, individuals and firms seek out the best regulatory regimes, and that interested states may be encouraged to compete for the parties' presence and business. Interested governments, in turn, will seek to provide those legal "products."²⁶

FORUM SHOPPING IN COURT PRACTICE

Forum Shopping was born out of American case law. It is now widely believed that the United States is experiencing an explosion of transnational litigation-litigation involving foreign parties or foreign activity. The United States has substantive and procedural laws that are more advantageous to plaintiffs than the laws of other countries. According to the conventional understanding, two features of the U.S. legal system encourage plaintiffs to bring transnational disputes to the United States by promising access to these advantages. First, the United States employs a permissive approach to personal jurisdiction, giving plaintiffs-both domestic and foreign-broad access to U.S. courts. Second, U.S. judges have a strong tendency to apply the U.S. substantive law that plaintiffs often prefer, even in lawsuits arising out of events occurring in foreign countries.²⁷ Lord Den-

risdiction relating to consumer contracts. The Court disagreed with the argument put forward by Mr. Schrems and found that the fact that he was bringing claims on his consumer rights before the courts where he was domiciled that were similar to those which were assigned to him did not, as such, bring those assigned claims within the jurisdiction of the courts where he was domiciled. The Court also stated that the jurisdiction of courts could not be established through the concentration of several claims in the person of a single applicant. JUDGMENT OF THE COURT (Third Chamber) 25 January 2018 <<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/maximilian-schrems-v-facebook-ireland-limited/>>

26 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, *Notre Dame Law Review*, Vol 92, Issue 2, 586, 587.

27 Many observers assume that transnational litigation in U. S.

ning characteristically described Forum shopping in one of his cases: „As a moth is drawn to the light, so is a litigant drawn to the United States.”²⁸

In September 2015, Volkswagen announced it had rigged diesel emissions tests to make its “Clean Diesel” cars seem to comply with U.S. environmental regulations while they were being tested.²⁹ In fact, the cars emitted pollutants up to forty times more than U.S. law permits. After that announcement, which affected 11 million cars worldwide, Volkswagen’s market value dropped by about \$ 25 billion, or thirty percent. Volkswagen owners, car dealerships, and shareholders around the world started wondering how they could hold Volkswagen accountable. Outside the United States, affected consumers, car dealerships, and shareholders are suing Volkswagen. Aggregate litigation is pending in countries from Canada, to Australia, to South Korea. In Europe, Volkswagen is facing litigation in many different countries on civil, criminal, and regulatory fronts. Litigation funding firms and U.S. law firms are leading many of these efforts. In Germany, Volkswagen faces private securities fraud litigation. Consumer suits are in the works. Within the United States, groups of Volkswagen owners sued in many different state and federal courts, seeking the best forum under different criteria. These efforts were examples of domestic forum shopping. Volkswagen shareholders around the world have also sought out the best possible forum for their securities litigation. Some who bought American Depositary Receipts (ADRs) on U.S. exchanges have

courts is increasing. As one observer puts it, "certain facts on the ground are clear: in recent decades, litigation in U.S. courts with a foreign or international component has been growing in volume and It is now widely believed that the United States is experiencing an explosion of transnational litigation-litigation involving foreign parties or foreign activity, Also in complexity." According to another, "the last thirty years have seen a growing torrent of cases with international and foreign issues." Although both U.S. plaintiffs and foreign plaintiffs can forum shop transnational claims into U.S. courts, some commentators focus specifically on the latter. For example, one scholar describes a "tide of foreign plaintiffs against United States shores." Whytock, C. A., (March 2011). *The Evolving Forum Shopping System*, *Cornell Law Review*, 482,483, 496,497.

28 Smith Kline & French v. Bloch 1983 Guthrie, N., (1995). “A Good Place to Shop”: Choice of Forum and the Conflict of Laws, *Ottawa Law Review*, 206.

29 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, *Notre Dame Law Review*, Vol 92, Issue 2, 580-582.

sued in federal district court. But many shareholders have filed suit in Germany, Volkswagen's home forum. These choices are examples of transnational or global forum shopping. From one perspective, these lawsuits represent efforts of scheming, opportunistic lawyers searching worldwide for the best forum for extorting the highest possible judgment or settlement out of Volkswagen. From another perspective, however, Volkswagen's actions harmed parties all over the world; since many different nations empower private citizens to sue Volkswagen under such circumstances, it is only natural for those parties to hold Volkswagen accountable anywhere they can.

Airbus Industrie v Patel,³⁰ in which the courts of India, Texas and England became embroiled. The facts are instructive on a number of levels. On 14 February 1990, an Indian Airlines flight took off from Bombay on a domestic flight to Bangalore. The aircraft was an Airbus A320, manufactured in Toulouse, France. There was a full complement of passengers. Almost all of them were Indian. But there were also two British families and three Americans. During its final approach to land in Bangalore, the aircraft struck the ground short of the runway. Ninety-two persons died. No-one escaped uninjured. An Indian Board of Enquiry found that the principal cause of the accident was pilot error. But it also found that the Bangalore airport company was at fault in failing to have adequate safety procedures in place. In India, litigation against the airline and the airport company resulted in a total award for all claimants of US\$75,000 (after costs). The English claimants then brought an action in Texas against a number of parties who may have had some connection to the aircraft or its operation. One such party was the manufacturer, Airbus. Airbus applied successfully to the Indian court for an injunction to restrain the English claimants from suing it anywhere other than India. But the injunction had no effect because the English claimants were outside India, and thus not amenable to the process of the Indian court. Airbus therefore came to England and sought an injunction in the home courts of the English claimants to stop them

from continuing the Texas action against it. In the Court of Appeal, Airbus succeeded. But the House of Lords thought otherwise. Lord Goff held that the English court had to have a "sufficient interest" in the matter in order to justify the indirect interference with the foreign court which an antisuit injunction entails.

Manufacturers Life Insurance Co. v. Guarantee Co. of North America, where judge was willing to accept that forum-shopping is a valid way for a party to pursue legitimate interests, but who intervened when the conduct of the shopping expedition began to work unfairness on the defendant. Both parties to the action were Ontario companies. The plaintiff had sued in California and Utah to recover losses under a life insurance company's blanket bond. When the defendant disputed the jurisdiction of the American courts, the plaintiff commenced proceedings in Ontario. The plaintiff then moved to stay its own proceedings in Ontario, until the determination of the jurisdictional questions in California and Utah. Judge in dismissing the motion to stay proceedings, held that while the plaintiff was entitled to shop for favourable law, it was unfair "to put the defendant 'on hold' until the plaintiff has shopped the world."³¹

CONCLUSION

Forum Shopping is not a negative legal phenomenon. It is a fact that different legal systems allow parties to determine where to initiate proceedings for a transnational dispute of any complexity. Forum shopping is a form of strategic behavior based on the law system characteristics that influence the formation of plaintiffs' expectations of court proceedings. Sometimes, substantive legal differences dictate the choice of party. Often, the choice of parties is dictated by the relevant procedural characteristics of the court (low costs, the possibility of receiving high compensation, etc.), as Forum shopping is an attempt to gain a tactical advantage that will contribute to the successful conclusion of the plaintiff's case.

30 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Interm Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 2,3.

31 *Manufacturers Life Insurance Co. v. Guarantee Co. of North America* 1987 Guthri, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, *Ottawa Law Review*, 206,207.

BIBLIOGRAPHY:

1. Bassett, D. L., (2006). THE FORUM GAME, North Law Review. (In English)
2. Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2. (In English)
3. Calster, G.V., (2016). European Private International Law, Second Edition, Hart Publishing. (In English)
4. International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Interim Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation. (In English)
5. Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, Working Paper, NO. 14-39, 21-23. <https://ssrn.com/abstract=2474181> (In English)
6. Guthri, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review. (In English)
7. Svanadze, G., (2016). Negotiation and conclusion of international business agreements against the background of international sales law, presentation at the National Business Law Conference, Tbilisi. (In Georgian)
8. Whytock, C. A., (March 2011). The Evolving Forum Shopping System, Cornell Law Review. (In English)
9. Juenger, F.K., (1989). Forum Shopping, Domestic and International, 63 TUL. Law Review. (In English)

Forum Shopping-ის სამართლებრივი ბუნება საერთაშორისო სამოქალაქო პროცესში

თამარ მსხვილიძე

სამართლის დოქტორი, ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტის უფროსი მეცნიერ-თანამშრომელი

საკვანძო სიტყვები: პოზიტიური კომპეტენტური კონფლიქტი, იურისდიქცია, სასამართლოს არჩევა

თამაშის თეორიის მიხედვით, სასამართლო პროცესი მოიცავს სტრატეგიულ აჩრევანს. ერთ-ერთი ასეთი აჩრევანი გულისხმობს მოსახრევის ინიციატივით სასამართლოს შეჩრევას, მოპასუხის მხიდან სტრატეგიული წინააღმდეგობის გაწევით. Forum shopping-ის იაჩრევით სასამართლოს აჩრევის კიტიკა და გივიადიზაცია აჩრეწოჩად წაჩრეწოჩენს „ფოჩრეწმით თამაშს“, ჩადგან სასამართლოს შეჩრევას განიჩრეწავს, ჩოგოჩრეწ უსამართლო და შეუჩრეწბყოფერ ბჩრეწს და აჩრეწ კანონიჩრეწ, ავგოჩრეწბბუდ სტრატეგი-ას. Forum shopping-ი აჩრეწ აჩრეწ „მოგყოწბის“ ფოჩრეწმა და წესებით თამაშბუე უაჩრეწ თქმა. წესებით თამაშბი აუჩრეწიანებს მოსახრევის ადვოკატის უნაჩრეწ, შეაჩრეწ-ოს – და მოპასუხის წაჩრეწმადგენრეწის შესადრეწბბობას შეეწრეწიანაღმდეგოს – იმ წესთა ეჩრეწობბობას, ჩომ-რითაც სასამართლო პროცესი „გათამაშდებბა“!

შესავალი

იმ პირობებბბი, როცა მსოფლიო სულ უფრო პატარავდებბა, ვაჭრობა და კომერცია ეროვნულ საზღვრებს კვეთს, გასაკვირი არაა ტრანს-ნაციონალური დავების მუდმივად მზარდი რა-ოდენობა. სამოქალაქო სამართალწარმოებბა გარკვეულწილად თავად იქცა პროდუქტად,

რომელსაც აჩრეწვენ და „შეიძენენ“ მოსარჩე-ლები პოტენციურად ხელმისაწვდომი სამა-რთლებრივი სისტემებისაგან. ამ გარემოში, საგრძობლად გაფართოვდა კონფლიქტის ფარგლები სხვადასხვა ქვეყნის სასამართლო-თა შორის.²

სამყაროში, სადაც ადამიანთა საქმიანო-ბის ყველა ასპექტი სულ უფრო მეტად ატა-რებს საერთაშორისო ხასიათს, სამართალწა-რმოების შესადრეწბლობებბმა გლობალიზაცია გამოიწვია. ამ ფენომენმა, მეოცე საუკუნის მეორე ნახევრიდან სამართალწარმოებბა ზედ-მეტად ინტერნაციონალიზებული გახადა და მოსარჩელებბმა საკუთარი „ბუნებრივი“ იუ-რისდიქციის მიღმა დაიწყეს იმ სასამართლო-თა ძებნა, სადაც პროცესუალურ ან მატერი-ალურ უპირატესობებს მიიღებდნენ. ამის გაკვეთებბას ცდილობდნენ იმ გზით, რომელიც სულ მცირე არაკეთილსინდისიერი, უარეს შემთხვევაში კი სასტიკი იყო. ამ მდგომარეო-ბას აღწერს ტერმინი Forum Shopping (ზოგჯერ გამოიყენებბა „სამართალ-შოპინგი“).³

1 Bassett, D. L., (2006). THE FORUM GAME, North Carolina Law Review, 1.

2 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Interim Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 1.

3 Guthrie, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 203.

პოზიტიური კომპეტენტური კონფლიქტის ყველაზე ცნობილი სახეა Forum Shopping-ი.⁴ საერთაშორისო სამოქალაქო საპროცესო სამართალში ტერმინი გულისხმობს მოსარჩელის მიერ სარჩელის აღძვრისას იმ სასურველი სასამართლოს არჩევის უფლებას, რომელშიც დავის განხილვა მისთვის ყველაზე მეტად ხელსაყრელია შესაბამისი ფაქტობრივი, საპროცესო, კოლიზიური და მატერიალურ-სამართლებრივი შედეგების გათვალისწინებით. ეს მოსარჩელის ლეგიტიმური უფლებაა, რომ სარჩელი იქ შეიტანოს, სადაც მას სურს, თავისი საპროცესო სტრატეგიიდან გამომდინარე, იმის გათვალისწინებით, თუ შესაბამისი ქვეყნების საერთაშორისო საპროცესო სამართალი ასეთი არჩევანის საშუალებას იძლევა.⁵

ეროვნულია Forum shopping-ი, როცა მოსარჩელე ირჩევს ორ ან მეტ სასამართლოთა შორის ერთი ქვეყნის სამართლებრივი სისტემის ფარგლებში, ხოლო ტრანსნაციონალური (გლობალური) Forum shopping-ის დროს არჩევანი კეთდება ორი ან მეტი ქვეყნის სასამართლოთა შორის.⁶ გლობალურმა Forum shopping-მა შესაძლოა გამოიწვიოს გადაწყვეტილებათა დისპარმონიულობა. გადაწყვეტილებების ჰარმონიულობის მიზნით მსგავსი საქმეები ერთნაირად უნდა გადაწყდეს, მიუხედავად იმისა, რომელი სახელმწიფოს სასამართლო განიხილავს. მართალია, ქვეყნები არეგულირებენ დავებს თავიანთ ტერიტორიულ საზღვრებში, თუმცა ადამიანები, ქმედებე-

ბი და თანმდევი შედეგები მუდმივად კვეთენ მას.⁷

Forum shopping-ის არსებობა დამოკიდებულია ორ პირობაზე: პირველი, მოსარჩელისათვის პოტენციურად ხელმისაწვდომი ერთზე მეტი სასამართლოა. მეორე, დასაშვებად ხელმისაწვდომი სამართლებრივი სისტემები უნდა იყოს ჰეტეროგენული. თუ სამართლის სისტემები ერთმანეთის მსგავსია, ცხადია, მხარეს მცირე მიზეზი ექნება რომელიმეს ამოსარჩევად. სამართლებრივ სისტემათა ჰეტეროგენულობა ნიშნავს, რომ მოსარჩელეს შესაძლოა მეტი შანსი ჰქონდეს დავის მოსაგებად ერთ სასამართლოში, ვიდრე დანარჩენში. რაც იძლევა Forum shopping-ის გამოყენებისათვის სტიმულს.⁸

FORUM SHOPPING-ის დეფინიციისათვის

Forum shopping არის სტრატეგიული ქცევა, რომელიც ეფუძნება მხარის მიერ უპირატესობის დანახვას კონკრეტული სამართლის სისტემის მატერიალურ, პროცესუალურ კანონმდებლობასა და სასამართლოს მიღებულ გადაწყვეტილებებში. ყოველივე ამის შემდეგ, მოსარჩელე განსაზღვრავს შეძლებს თუ არა მისთვის სასურველი სამართლებრივი სისტემისაგან სარგებლის მიღებას.⁹

ინგლისის სააპელაციო სასამართლომ ცნობილ საქმეში დაადგინა, რომ ნიდერლანდელ მოსარჩელეებს, რომელთა ბარჟა დაზი-

4 Forum shopping არის პრინციპი, რომლის მეშვეობით მხარეს შეუძლია აირჩიოს მისთვის ხელსაყრელი სასამართლო საქმის განსახილველად. ის საშუალებას იძლევა დროც კი შეირჩეს, თუ როდის მიმართონ სასამართლოს გადაწყვეტილების მისაღებად, რასაც ე.წ. „ტორპედო“ ტექნიკას უწოდებენ. „ტორპედო“ ქმედება კეთილსინდისიერ მხარეს შესაძლებლობას აძლევს ეცადოს და მიაღწიოს დავის დროულად გადაწყვეტას. აღნიშნული პრინციპი ნეგატიური ან საეჭვო ფენომენი ნამდვილად არ არის, აღბათ ოდნავ შეურაცხმყოფელია იმ შემთხვევებში, როცა მხარე სასამართლოს ირჩევს მხოლოდ მისი „თვისებების“ გამო, რაც კანონის უზენაესობას არ ემსახურება. Calster, G.V., (2016). *European Private International Law*, Second Edition, Hart Publishing, 8.

5 სვანაძე, გ., (2016). საერთაშორისო ბიზნეს-ხელშეკრულებების მოლაპარაკება და დადება საერთაშორისო ნასყიდობის სამართლის ფონზე, პრეზენტაცია ბიზნეს სამართლის ეროვნულ კონფერენციაზე, თბილისი, 50.

6 Whytock, C. A., (March 2011). *The Evolving Forum Shopping System*, Cornell Law Review, 485.

7 დისპარმონიის შესაძლებლობის მიუხედავად, აშშ-ს სამართლებრივი სისტემა საშუალებას აძლევს მოსარჩელეებს, დაზარალებულ მხარეებს აირჩიონ სხვადასხვა სასამართლოთა შორის მათთვის სასურველი. 2014 წლის საქმეში *Espinoza v. Evergreen Helicopters, Inc.* სასამართლომ განაცხადა: „მოსარჩელეებს საუკეთესო პირობები აქვთ ხელსაყრელი, შესაბამისი სასამართლოს ასარჩევად, მათი პრეტენზიების განსახილველად.“ 2010 წლის საქმეში *Shady Grove Orthopedic Assocs. v. Allstate Ins.Co.* სასამართლომ აღნიშნა: „Forum shopping არის ფედერალური სამართალწარმოების ერთიანი სისტემის გარდაუვალი (დანამდვილებით შეიძლება ითქვას, განზრახი) შედეგი“. Bookman, P. K., (2016). *The Unsung Virtues of Global Forum Shopping*, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 598, 601.

8 Whytock, C. A., (March 2011). *The Evolving Forum Shopping System*, Cornell Law Review, 486.

9 იქვე. 488,489.

ანდა მდინარე შელდტში ბელგიელ მოპასუხეთა მიერ, შეეძლოთ სარჩელის აღძვრა ნივთის ადგილმდებარეობის მიხედვით იმ გემის წინააღმდეგ, რომელიც ლივერპულში უნდა შესულიყო და მოპასუხეთა საკუთრებას წარმოადგენდა. საქმის განხილვისას ლორდმა დენინგმა აღნიშნა: „თუკი *ხომედიმე მოსახრედე მიიჩნევს, რომ მისთვის ინგლისში საჩხედის აღძვრა მომგებიანია აქაუი პხოცესუადუი ან მაგეხიადუი ნოხმების გამო, ხა თქმა უნდა, მას აქვს საჩხედის აღძვრის უფლება. აქ საჩხედის აღძვრის უფლება ყვედა მეგობხუდ უცხოელს ეხება. მათ შეუძლიათ ჩვენი სასამართლოების მიმახით ახსებუდი წყუხვიდი დაიკმაყოფიდონ. თქვენ შეიძლება ყოვედივე ამას Forum shopping-ი უწოდოთ თუ ასე გსუხთ, მაგხამ თუ ფოხუმი ინგლისშია, მაშინ ეს კახგი ადგიდია საშოპინგოდ, ხოგოხც საქონდის ხახისხის, ასევე მომსახუხების სისწხაფის თვადსაბხისით“.¹⁰*

Forum Shopping-ის ზუსტი განმარტება არაერთგვაროვანია. გავრცელებული შეხედულებით, ტერმინი გულისხმობს „ყვედაზე ხედსაყხედი იუხისდიქციის ან სასამართლოს აჩხევის პხაქტიკას, ხომედშიც შესადდებედი საჩხედის აღძვრა“.¹¹ ამ განმარტებით, ის მოიცავს სარჩელის შეტანის შესახებ მოსარჩელის არჩევანს (თუ არსებობს ერთზე მეტი ვარიანტი), მხარეთა მიერ კონკრეტული სასამართლო პროცედურების შერჩევას ხელშეკრულებით და მოპასუხის მცდელობას ხელი შეუშალოს Forum Shopping-ს უარყოფის ან Forum non conveniens გზით.¹²

სამართლებრივი სისტემა, რომლის ფარგლებშიც ხორციელდება Forum Shopping-ი, გავლენას ახდენს მის განმარტებაზე, რაც ართულებს ერთგვაროვან დეფინიციას. 2002 წლის 26 ნოემბრის რიმინის სასამართლოს მიღებულმა გადაწყვეტილებამ დიდი ყურადღება მიიპყრო, როცა იტალიურმა სასამართლომ პირველად განმარტა Forum shopping-ი. სასამართლომ ის აღწერა, როგორც „საქმიანობა, რომელიც მიზნად ისახავს მოსარჩელის ინტერესებისთვის

ყველაზე ხელსაყრელი იურისდიქციის შერჩევას“.¹³ აღნიშნული განმარტება არა მხოლოდ იტალიური გაგებაა, არამედ გამოიყენება კონტინენტური ევროპის სხვა ქვეყნებშიც და განსაზღვრავს, რომ მხოლოდ მოსარჩელეს შეუძლია Forum shopping-ით სარგებლობა. განხილვის შემდეგ, მოპასუხე უფლებამოსილია გააპროტესტოს სასამართლოს კომპეტენცია და ამტკიცოს, რომ არ არსებობდა საფუძველი შერჩეული იურისდიქციისათვის.¹⁴ აშშ-ის ზოგიერთი სასამართლოს მიერ შემოთავაზებული დეფინიციით, Forum shopping-ი ნიშნავს „უპირატესობის მოპოვების მიზნით, ხელსაყრელი მატერიალური კანონის საფუძველზე სასამართლოს არჩევას ან არასასურველი კანონის თავიდან ასაცილებლად ალტერნატიული სასამართლოს შერჩევას“.¹⁵

საქმეში Piper Aircraft Co. v. Reyno¹⁶ წამოიჭრა ტრანსნაციონალური Forum shopping-ის გამოყენებისა და დეფინიციის პრობლემა. პენსილვანიაში წარმოებული თვითმფრინავი ოჰაიოში დამზადებული პროპელერებით, შოტლანდიაში ჩამოვარდა. დაღუპულ მგზავრთა შოტლანდიელი ნათესავების დაქირავებულმა კალიფორნიელმა ადვოკატმა სასამართლოსაგან მოითხოვა გარდაცვლილთა ქონების მმართველად მისი თანაშემწის, გეინელ რეინოს დანიშვნა. კალიფორნიის რეზიდენტმა რეინომ დაღუპულთა სახელით სარჩელი აღძრა ამავე შტატის სასამართლოში მწარმოებლების წინააღმდეგ, იმის მტკიცებით, რომ თვითმფრინავის ან პროპელერების მექანიკურმა პრობლემამ გამოიწვია კატასტროფა. მოსარჩელეთა გადაწყვეტილებით საქმისწარმოება დაიწყო არა შოტლანდიაში, არამედ ამერიკაში (ტრანსნაციონალური forum shopping), კერძოდ კალიფორნიაში, და არა მოპასუხეთა შტატებში

10 Atlantic Star 1973, Guthrie, N., (1995). “A Good Place to Shop”: Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 209.

11 Juenger, F. K., (1989). Forum Shopping, Domestic and International, 63 TUL. Law Review, 553, 554.

12 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, Working Paper, NO. 14-39, 21-23. <https://ssrn.com/abstract=2474181>

13 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, 15.

14 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, 15, 16.

15 Tribunale di Rimini, 26 November 2002, Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, 15, 16.

16 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 591.

– ოპაიოსა ან პენსილვანიაში (ეროვნული forum shopping). მოპასუხებმა საქმისწარმოების გაგრძელება კალიფორნიიდან პენსილვანიის შტატში მოითხოვეს. შემდეგ, მათი წარმომადგენლები forum non conveniens დაყრდნობით ამტკიცებდნენ, რომ საქმეს უფრო მჭიდრო კავშირები ჰქონდა შოტლანდიასთან და იქ უნდა განხილულიყო. აღნიშნული შუამდგომლობა დაკმაყოფილდა, თუმცა მოსარჩელებმა შოტლანდიაში არ შეიტანეს სარჩელი. მხარეთა მიერ განხორციელებული ყოველი ნაბიჯით ნათლად ჩანს, რომ მოსარჩელე და მოპასუხე ეძებდა მათთვის ხელსაყრელ სასამართლოს. დასადგენია თითოეულის მიერ გაკეთებული არჩევანი კვალიფიცირდება, როგორც forum shopping-ი? ფართო განმარტებით, ყველა მათგანი forum shopping-ია. ვინრო დეფინიციით, მოსარჩელეთა მიერ სარჩელის აღძვრა აშშ-ს სასამართლოში, არ იქნება ფორუმ შოპინგი. განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც საქმისწარმოება პენსილვანიაში გადავიდა, რადგან საერთაშორისო კერძო სამართალი, როგორც წესი, ლეგიტიმურად მიიჩნევს საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით მოპასუხის წინააღმდეგ სარჩელის აღძვრას. ეს უკანასკნელი არჩევანი – სტრატეგიულად მოტივირებული – განიხილება, როგორც მოსარჩელის შეხედულებით მიღებული გადაწყვეტილება. მოპასუხეთა მიერ საქმის ერთი შტატიდან მეორეში, ან ქვეყნის გარეთ გადატანის მცდელობები ფასდება, როგორც გააზრებული საპროცესო ტაქტიკის გონივრული არჩევანი – თუნდაც საქმის განხილვის თავიდან აცილების მიზნით. შოტლანდიაში მომხდარი ავიაკატასტროფის გამო მოსარჩელეთა მიერ კალიფორნიაში სარჩელის აღძვრა ოპაიოსა და პენსილვანიის კორპორაციების წინააღმდეგ, შესაძლოა იურისდიქციის „გადაქარბებად“ იქნას მიჩნეული მხარეებს, კალიფორნიის სასამართლოსა და თვითმფრინავის ჩამოვარდნას შორის მნიშვნელოვანი კავშირების არარსებობის მოტივით. მეორე მხრივ, იმ დროისათვის სასამართლოს შესაძლოა, კანონის შესაბამისად, ჰქონოდა მოპასუხეთა მიმართ პირადი იურისდიქცია, კალიფორნიაში მათი საქმიანი კონტაქტების გამო.¹⁷

ზოგიერთი სასამართლო და მეცნიერი ტერმინ Forum shopping-ს იყენებს „არალეგიტი-

მურად მოტივირებული ქცევის მქონე ვინრო ქვეჯგუფის აღსანიშნავად, რაც გულისხმობს იმ სასამართლოს გამოყენების მცდელობას, რომელსაც მცირე კავშირი აქვს დავასთან“. ერთ-ერთ საქმეში, მოსამართლემ აღნიშნა: „თუ მხარე ეძებს სასამართლოს მხოლოდ სამართლებრივი უპირატესობის მოსაპოვებლად და არა საქმის იურისდიქციასთან რეალური და არსებითი კავშირის გამო, ეს Forum shopping-ი ჩვეულებრივ დასაგმობია. მეორე მხრივ, მხარეს, რომლის საქმესაც რეალური და არსებითი კავშირი აქვს სასამართლოსთან, გააჩნია ლეგიტიმური პრეტენზია იმ უპირატესობებზე, რასაც ეს სასამართლო იძლევა“.¹⁸

როგორი პოზიციაც არ უნდა არსებობდეს Forum shopping-ის მიმართ, ის არის ჩვეულებრივი მოვლენა. როგორც ლორდთა პალატამ აღნიშნა: „თუ მოსაჩივრეს შესთავაზებთ იუჩისდიქციის აჩივანს, ბუნებრივად აჩივებს ისეთს, სადაც საჩივრის წახდგენა ყველაზე ხელსაყრელი იქნება მისთვის. ეს აჩივებასაკვირია და აჩივება აღმაშფოთებელი“. მახთდაც, „ყველა ადვოკატი საქმის აღძვრამდე ფიქრობს საუკეთესო სასამართლოზე“, „ეს აჩივს მოსაჩივრე მხარის ტაქტიკური სამუშაოს ეფექტური სტრატეგიის ნაწილი, რომ გამოიკვიროს საჩივრის შეტანის მიზანშეწონილობა სასუხვედ სასამართლოში“. ფაქტობრივად, „იუჩისგები ეთიკურად იძულებულნი არიან კლიენტთა ინტერესებისთვის უფრო ხელსაყრელი სასამართლო მოიძიონ“.¹⁹

FORUM SHOPPING-ის ნაკლოვანებები და უპირატესობები

Forum Shopping-ის მიმართ უარყოფითი დამოკიდებულება არსებობს, განსაკუთრებით ტრანსნაციონალური სამართალწარმოების კონტექსტში. ტერმინი ასოცირდება უპრინციპო, უღირს ტაქტიკასა და დაუმსახურებელ გამარჯვებებთან. Forum shopping-ისადმი არსებული კრიტიკა მდგომარეობს იმაში, რომ

17 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 595.

18 Amchem Prods. Inc. v. B.C. (Workers' Compensation Bd.) 1993 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 589.

19 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, Working Paper, 14.

ხელს უწყობს უსარგებლო და არაეფექტურ სამართალწარმოებას, უხერხულობას უქმნის სასამართლოებს – აკარგვინებს დროს და მოითხოვს გაორმაგებულ ძალისხმევას, აიძულებს მხარეებს დახარჯონ რესურსები ყველაზე სტრატეგიული სასამართლოს დასადგენად. ამ ყოველივემ, შესაძლოა გამოიწვიოს ძვირადღირებული, შრომატევადი და გაჭიანურებული სასამართლო განხილვები.²⁰

არსებობს მოსაზრება, რომ Forum shopping-ი ეწინააღმდეგება სამართლებრივი სისტემის ფუნდამენტურ – შედეგების თანმიმდევრულობის პრინციპს, ე.წ. „გადაწყვეტილებათა ჰარმონიულობას“. მისი გამოყენება გადატვირთავს სასამართლოებს, იწვევს არასაჭირო, არაეფექტურ ხარჯებს და შეუსაბამობაშია „თანაბარი სათამაშო მოედნის“ პრინციპთან.²¹

ლორდთა პალატის განზოგადებული დამოკიდებულება Forum shopping-ისადმი შემდეგნაირად ჩამოყალიბდა: Forum shopping-ი უსამართლოა მოპასუხეთა მიმართ, რომლებიც შეიძლება დაზარალდნენ დაუსაბუთებელი ხარჯებითა და შექმნილი დისკომფორტით „ბუნებრივი“ სასამართლოს ნაცვლად, სხვაგან შეტანილი სარჩელის განხილვისას; ის წარმოშობს მიკერძოებულობას მოსარჩელეთა სასარგებლოდ, რომლებიც ირჩევენ კეთილგანწყობილ სასამართლოებს; განაპირობებს სასამართლო რესურსების არაეფექტურ გამოყენებას, რადგან შერჩეული სასამართლოები „უცხოური“ სარჩელებით იტვირთება; ეჭვებს ბადებს მართლმსაჯულების სისტემის სამართლიანობასთან დაკავშირებით, რაკი სასამართლო დავის განმსაზღვრელი ფაქტორი ოპორტუნიზმია და არა სამართლიანობა; იწვევს სასამართლო განხილვის შედეგის ბუნდოვანებას; მმართველობის ფედერალურ სისტემაში ან საერთაშორისო კონტექსტში ქმნის დაძაბულობას იურისდიქციათა შორის, ძირს უთხრის ერთი სახელმწიფოს სამართლებრივი წესრიგის არჩევანს, როცა მეორეს ანიჭებს უპირატესობას.²²

Forum shopping-ის მიმართ ნეგატიური დამოკიდებულება მხოლოდ ეროვნული სამართლის სისტემებისთვის არ არის დამახასიათებელი. ის შეიძლება გამოიკვეთოს ევროპულ დონეზე. ამ რეგიონში, საერთაშორისო კერძო სამართლის უნიფიცირებისაკენ მიმართული ძალისხმევის ერთ-ერთი გამართლება Forum shopping-ის თავიდან აცილება იყო. საერთაშორისო დონეზე, აღსანიშნავია გაეროს 1980 წლის საქონლის საერთაშორისო ნასყიდობის შესახებ კონვენციის შემუშავების ერთ-ერთი მთავარი მიზანი, რაც UNCITRAL-ის სამდივნოს თანახმად მდგომარეობს შემდეგში: „შემცხი-დეს ყველაზე ხელსაყრელი კანონის მქონე სასამართლოთა ძებნა“.²³

ტრანსნაციონალური Forum shopping-ის ცნობილი, გახმაურებული საქმეა ავსტრიელი სამართლის სტუდენტის შრემსის სარჩელი Facebook-ის წინააღმდეგ.²⁴ ირლანდიური კონფიდენციალურობის მარეგულირებელ ორგანოში (ირლანდიის მონაცემთა დაცვის კომისარი “DPC“) მაქს შრემსმა 2013 წელს შეიტანა სარჩელი Facebook Ireland Limited-ის წინააღმდეგ, რომელიც ხელშეკრულებებს აფორმებს ფეისბუქის ყველა მომხმარებელთან შეერთებული შტატებისა და კანადის ფარგლებს გარეთ. იგი ამტკიცებდა, რომ ფეისბუქმა, აშშ-ს მთავრობის PRISM-ის სადაზვერვო მეთვალყურეობის პროგრამაში მონაწილეობით, დაარღვია კონფიდენციალურობის შესახებ ევროპული კანონები. ირლანდიური მხარის პასუხის გაჭიანურებით უკმაყოფილო შრემსმა (იგი არ აღაფრთოვანა იდეამ, რომ 25 წლის განმავლობაში ებრძოლა ირლანდიის მარეგულირებელისა და ირლანდიური სასამართლო სისტემის „სიგიჟის“ წინააღმდეგ) სარჩელი გამოიხმო და ხელახლა შეიტანა ავსტრიის სასამართლოში. მან გაავრცელა ონლაინ რეკლამა, მოუწოდა მსოფლიოში ფეისბუქის მომხმარებლებს მისთვის დაეთმოთ თავიანთი პრეტენზიები. მოსარჩელე, დანარჩენ შვიდ პირთან ერთად ამტკიცებდა, რომ Facebook-ის მომსა-

20 Bookman, P. K., (2016).The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 603.

21 Ferrari, F., (August 2014). Forum Shopping: A Plea for a Broad and Value-Neutral Definition, New York University School of Law, Public Law & Legal Theory, Research Paper Series, 8,9.

22 Guthri, N., (1995). “A Good Place to Shop“: Choice of Fo-

rum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review,208.

23 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation,Third Interim Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 6.

24 Bookman, P. K., (2016).The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 584,585.

ხურების პირობები და მონაცემთა შეგროვების პოლიტიკა არღვევდა ევროკავშირის კანონმდებლობასა და მომხმარებელთა უფლებებს. ფეისბუქის 25000-მა მომხმარებელმა გადასცა თავისი სამართლებრივი პრეტენზიები შრემსს, 10 მილიონი ევროს კომპენსაციის მოთხოვნით. ავსტრიულ სასამართლოში სარჩელის განხილვის პროცედურის დაწყებით, ევროპაში შეიქმნა ყველაზე დიდი კოლექტიური სარჩელის პრეცედენტი. შედეგად, ავსტრიის სასამართლოები ტრანსნაციონალური სამართალწარმოების რთული პროცედურული საკითხების, სარჩელთა გაერთიანების, ექსტრატერიტორიული იურისდიქციის გამოწვევების წინაშე აღმოჩნდა.

ვენის საქალაქო სასამართლომ იურისდიქციის არარსებობის გამო კოლექტიური სარჩელი არ განიხილა. გადაწყვეტილებაში ფოკუსირდა საქმის იურისდიქციულ მხარეზე, იმის გათვალისწინებით, იზიარებდა თუ არა შრემსის შეხედულებას, როგორც ფეისბუქის ავსტრიულ მომხმარებელს ავსტრიის მომხმარებელთა უფლებების კანონმდებლობა საშუალებას აძლევდა მიეღო სამართლებრივი ზომები საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. მოსამართლე არ დაეთანხმა ამ პოზიციას და განაცხადა, რომ მოსარჩელე იყენებდა სოციალური მედიის სერვისს როგორც კერძო, ისე პროფესიულ დონეზე და გააჩნდა კომერციული ინტერესი ფეისბუქის წინააღმდეგ. სასამართლომ გადაწყვიტა, რომ ეს სარჩელი – გერმანელი და ინდოელი მოსარჩელების მონაწილეობით, რომლებმაც ვენა აირჩიეს საქმის განხილვის ადგილად – იყო იურიდიულად პრობლემური და დაუშვებელი. Facebook-ის ადვოკატი ამტკიცებდა, რომ ბ-ნი შრემსი არ იყო მომხმარებელი იურიდიული გაგებით და ვენის სასამართლოს არ ჰქონდა იურისდიქცია – არც კალიფორნიის ფირმის და არც დუბლინში დაფუძნებული მისი შვილობილი საერთაშორისო კომპანიის წინააღმდეგ. შრემსის ადვოკატმა უარყო ბრალდება, რომ მისი კლიენტი ამ საქმეს კომერციული მიზნებისათვის აწარმოებდა და განაცხადა: „იგი ცხოვრობს ამ საქმისთვის და არა ამ საქმით“.²⁵

25 გადაწყვეტილება გასაჩივრდა უმაღლეს სასამართლოში. ვენის უმაღლესმა რეგიონალურმა სასამართლომ დააკმაყოფილა სარჩელი Facebook Ireland-სა და შრემს შორის არსებული ხელშეკრულების კუთხით, თუმცა უარყო სხვა მომხმარებელთა

მიერ დათმობილი პრეტენზიების ნაწილში, რადგან შესაძლებლად მიიჩნია პროცესში მხოლოდ იმ მომხმარებლის ჩართვა, რომელიც ეყრდნობა თავის სარჩელს. მხარემ გადაწყვეტილება გაასაჩივრა ვენის უზენაეს სასამართლოში, რომელმაც შემდგომ მიმართა კითხვებით ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს წინასწარი გადაწყვეტილების მისაღებად. 2015 წელს მართლმსაჯულების ევროპულმა სასამართლომ (ECJ) დაიწყო განხილვა რამდენად იყო ფეისბუქი ჩართული აშშ-ს დაზვერვის მიერ მონაცემთა ფართომასშტაბიან შეგროვებაში. 2018 წლის გადაწყვეტილებაში, სასამართლომ ხაზი გაუსვა ევროკავშირის კანონმდებლობის ზოგად პრინციპს, რომლის თანახმად წევრ სახელმწიფოში მცხოვრებმა პირებმა სარჩელი უნდა აღძვრან ამ სახელმწიფოს სასამართლოებში. ამ ზოგადი პრინციპიდან გამონაკლისი გათვალისწინებული იყო ამომწურავი ჩამონათვალითა და ზუსტი ინტერპრეტაციით. 44/2001 რეგულაციაში „მომხმარებლები-სათვის“ სპეციალური იურისდიქციის წესები გამოიყენება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ხელშეკრულება მხარეთა შორის დადებულია შესაბამისი საქონლის ან მომსახურების გამოყენების მიზნით, რომელიც სავაჭრო ან პროფესიული სარგებლობისთვის არ არის განკუთვნილი. სასამართლოს განმარტებით, თუ ხელშეკრულება დაიდო მიზნით, რომელიც ნაწილობრივ ეხება პირის პროფესიულ საქმიანობას, 44/2001 რეგულაციის მე-15 და მე-16 მუხლები გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ კავშირი ხელშეკრულებასა და კომერციულ საქმიანობას შორის იმდენად მცირეა, რომ ზღვრული და, შესაბამისად, უმნიშვნელო როლი ჰქონდა ხელშეკრულების დადების კონტექსტში. სასამართლოს განმარტებით, ციფრული სოციალური ქსელის მომხმარებელს შეუძლია დაეყრდნოს სარჩელის აღძვრის იურისდიქციის სპეციალურ წესებს, მხოლოდ ისეთ გარემოებებში, როდესაც მათ შეუძლიათ ამტკიცონ, რომ სერვისების ძირითადად არაპროფესიული გამოყენება, შემდგომში არ გახდა უპირატესად პროფესიული. სასამართლომ აღნიშნა, რომ „მომხმარებლებთან“ დაკავშირებული სპეციალური იურისდიქციული წესები „შთაგონებულია მომხმარებლის დასაცავად, რადგან ეს მხარე მიჩნეულია ეკონომიკურად სუსტ და ნაკლებად გამოცდილად იურიდიულ საკითხებში, ვიდრე მეორე მათგანი. ამდენად, განმცხადებელი, რომელიც თავად არ არის აღნიშნული სამომხმარებლო ხელშეკრულების მხარე, ვერ ისარგებლებს სამომხმარებლო კონტრაქტებთან დაკავშირებული იურისდიქციის უფლებით. იგივე მოსაზრებები უნდა გავრცელდეს იმ მოსარჩელეზე, რომელსაც სხვა მომხმარებელთა პრეტენზიები აქვს მინიჭებული“. სასამართლო არ დაეთანხმა ბ-ნი შრემსის მიერ წამოყენებულ არგუმენტს და დაადგინა, რომ მომხმარებელთა უფლებების შესახებ სარჩელის აღძვრა სასამართლოში მისი საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით, არ იძლეოდა მისთვის გადაცემული სხვა განმცხადებლების პრეტენზიების წარდგენას იმ სასამართლოს იურისდიქციაში, სადაც ის ცხოვრობდა. სასამართლომ მიუთითა, რომ იურისდიქცია არ დადგინდა, ერთი განმცხადებლის ხელში რამდენიმე სარჩელის კონცენტრაციის პირობებში. Judgment

მეცნიერები ზოგ შემთხვევაში მიესალმებიან მხარეთა მიერ დავის გადასაწყვეტად კონკრეტული სასამართლოს არჩევას. ზოგი მათგანი იმასაც ამტკიცებს, რომ Forum shopping-ის გამოყენება, სასამართლოს არჩევის შესახებ მხარეთა შეთანხმებით ხელშეკრულებაში არსებული პუნქტი, აუცილებელია რათა სახელმწიფო მეტად შეეცადოს უკეთესი კანონების შემუშავებას. რაკი, მხარეთა არჩევანი ასახავს მათ ერთობლივ შეთანხმებას, ამ პუნქტების მეშვეობით, ინდივიდები და კომპანიები ეძებენ საუკეთესო მარეგულირებელ რეჟიმებს. სახელმწიფოები, თავის მხრივ, შეეცადებიან უზრუნველყონ ეს ლეგალური „პროდუქტები“.²⁶

FORUM SHOPPING-ი სასამართლო პრაქტიკაში

Forum Shopping-ი ამერიკული სასამართლო პრაქტიკის პირმოთა. გლობალიზაციის ეპოქაში, შეერთებული შტატები განიცდის ტრანსნაციონალური სამართალწარმოების სწრაფი ტემპით ზრდას. შტატების მატერიალური და საპროცესო კანონები, მეტად მომგებიანია მოსარჩელეთათვის, ვიდრე სხვა ქვეყნების. სამართლებრივი სისტემის ორი მახასიათებელი ხელს უწყობს მხარეებს სამართალწარმოება დაიწყონ ამერიკაში. პირველი, შტატები იყენებს დასაშვებ მიდგომას პერსონალური იურისდიქციის მიმართ, რაც მოსარჩელებს ფართო წვდომას აძლევს აშშ-ის სასამართლოებზე. მეორე, ამერიკელ მოსამართლეებს აქვთ მისწრაფება გამოიყენონ აშშ-ის მატერიალური კანონი, თუნდაც უცხო ქვეყნებში მომხდარი მოვლენების საფუძველზე წარმოშობილ სარჩელებში და ეს კანონი ხშირად უპირატესობას მოსარჩელებს ანიჭებს.²⁷ ლორდმა დენინგმა ერთ-ერთ საქმეში

Forum shopping-ი დამახასიათებლად აღწერა: „*ჩოგოც სინათლე იზიდავს ჩიჩიღს, ასევეა მოდავე მხარეთათვის მიმზიდველი შეეხთებუდი შტატების სასამართლოები*“.²⁸

2015 წლის სექტემბერში ფოლკსვაგენმა განაცხადა, რომ გააყალბა დიზელის გამონაბოლქვის ტესტები,²⁹ თითქოსდა მისი „სუფთა დიზელის“ მანქანები სრულად შეესაბამებოდა აშშ-ის გარემოსდაცვით რეგულაციებს. ფაქტობრივად, მანქანები გარემოს აბინძურებდნენ 40-ჯერ მეტად, ვიდრე ეს დაშვებული იყო ამერიკული კანონმდებლობით. ამ განცხადების შემდეგ, რომელიც შეეხო მსოფლიოში 11 მილიონ ავტომობილს, Volkswagen-ის საბაზრო ღირებულება შემცირდა დაახლოებით 25 მილიარდი დოლარით, ანუ ოცდაათი პროცენტით. მთელ მსოფლიოში Volkswagen-ის ავტომობილთა მესაკუთრეებმა, დილერებმა და აქციონერებმა (კანადიდან, ავსტრალიიდან და სამხრეთ კორეამდე) აღძრეს სარჩელი მის მიმართ. აშშ-ის იურიდიული ფირმები აწარმოებდნენ პროცესებს კომპანიის წინააღმდეგ. შეერთებულ შტატებში, ფოლკსვაგენის მეპატრონეთა ჯგუფები ეძებდნენ სხვადასხვა კრიტერიუმებით საუკეთესო სასამართლოს. ეს მცდელობები იყო შიდა (ეროვნული) Forum shopping-ის მაგალითები. ვინც ამერიკული დეპოზიტარის ქვითრები (ADR) შეიძინა აშშ-ს ბირჟებზე, სარჩელი აღძრა ამერიკის ფედერალურ რაიონულ სასამართლოში, ზოგიერთმა აქციონერმა სარჩელი შეიტანა გერმანიაში, ფოლკსვაგენის ეროვნულ სასამართლოში. ამ საქმეში, მხარეთა არჩევანი არის ტრანსნაციონალური (გლობალური) Forum shopping-ის მაგალითები. ერთი პერსპექტივიდან, ეს

სირთულით“. „ბოლო ოცდაათი წლის განმავლობაში დაფიქსირდა საქმეთა მზარდი ნაკადი საერთაშორისო და უცხოურ საკითხებთან დაკავშირებით“. ზოგი მეცნიერი აღწერს „უცხოელ მოსარჩელეთა ტალღას შეერთებული შტატების სანაპიროებზე“. მეორეს მიხედვით, „შეერთებულ შტატებში, უცხოელი მოსარჩელების მიერ ამერიკული კორპორაციების წინააღმდეგ სარჩელების რაოდენობა საგრძნობლად გაიზარდა ბოლო თხუთმეტი წლის განმავლობაში. Whytock, C. A., (March 2011). The Evolving Forum Shopping System, Cornell Law Review, 482,483, 496,497.

28 Smith Kline & French v. Bloch 1983 Guthri, N., (1995). “A Good Place to Shop”: Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 206.

29 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 580-582.

of the Court (Third Chamber) 25 January 2018 <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/maximilian-schrems-v-facebook-ireland-limited/>

26 Bookman, P. K., (2016). The Unsung Virtues of Global Forum Shopping, Notre Dame Law Review, Vol 92, Issue 2, 586, 587.

27 ტრანსნაციონალური სამართალწარმოება აშშ-ის სასამართლოებში იზრდება. „ბოლო ათწლეულების განმავლობაში, ამერიკულ სასამართლოებში სამართალწარმოება უცხოური ან საერთაშორისო კომპონენტით იზრდებოდა მოცულობითა და ასევე

სარჩელები წარმოადგენს ოპორტუნისტი იურისტების სტრატეგიული გეგმის ნაწილს, რომლებიც მთელ მსოფლიოში დაეძებდნენ საუკეთესო სასამართლოს Volkswagen-ის წინააღმდეგ, მათთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოსატანად. მეორე მხრივ, Volkswagen-ის ქმედებებმა ზიანი მიაყენა მხარეებს მთელ მსოფლიოში, ბევრმა ქვეყანამ მიანიჭა მოქალაქეებს უფლება ასეთ პირობებში, დაეწყოს სამართალწარმოება ფოლკსვაგენის წინააღმდეგ.

*Airbus Industrie v Patel*³⁰ საქმეში ინდოეთის, ტექსასისა და ინგლისის სასამართლოები ჩაებნენ. 1990 წლის 14 თებერვალს Indian Airlines-ის ტულუზაში წარმოებული Airbus A320, აფრინდა შიდა რეისით ბომბეიდან ბანგალორისკენ. მგზავრთაგან თითქმის ყველა ინდოელი იყო, მხოლოდ ორი ბრიტანელი ოჯახი და სამი ამერიკელი. ბანგალორში დაფრენისას, თვითმფრინავი ასაფრენი ბილიკის მოშორებით ჩამოვარდა. დაიღუპა ოთხმოცდათორმეტი ადამიანი. ინდოეთის საგამოძიებო საბჭომ ავარიის ძირითად მიზეზად პილოტის შეცდომა დაასახელა, ბანგალორის აეროპორტის კომპანია კი დამნაშავედ მიიჩნია, რომ არ არსებობდა უსაფრთხოების ადეკვატური ზომები. ინდოეთში, ავიაკომპანიისა და აეროპორტის წინააღმდეგ დავის შედეგად, ყველა მოსარჩელეს ერგო 75, 000 აშშ დოლარი. ინგლისელმა მოსარჩელებმა სარჩელი შეიტანეს ტექსასში რამდენიმე მხარის წინააღმდეგ, რომლებსაც შესაძლოა რაიმე კავშირი ჰქონოდათ თვითმფრინავთან ან მის ექსპლუატაციასთან. ერთ-ერთი იყო მწარმოებელი Airbus-ი. მან მიმართა ინდოეთის სასამართლოს იმ განკარგულების გამოტანის მოთხოვნით, რომელიც აუკრძალავდა ინგლისელ მოსარჩელებს ინდოეთის გარდა, სხვაგან დაეწყოს სამართალწარმოება. სასამართლომ გამოსცა ეს აკრძალვა, რასაც არანაირი ეფექტი არ მოჰყვა. მოსარჩელები იმყოფებოდნენ ინდოეთის ფარგლებს გარეთ, შესაბამისად, არ ემორჩილებოდნენ მის სამართლებრივ სისტემას. ამის შემდეგ, Airbus-მა უკვე ინგლისის სასამართლოში მოითხოვა ტექსასში მოსარჩელეთა

სარჩელის განხილვის აკრძალვა. ლორდთა პალატამ დაადგინა, რომ ინგლისის სასამართლოს „საკმარისი ინტერესი“ უნდა ჰქონოდა ამ საკითხთან დაკავშირებით, უცხოურ სასამართლოში მსგავსი არაპირდაპირი ჩარევა, რომ გაემართლებინა.

Manufacturers Life Insurance Co. v. Guarantee Co. of North America საქმეში, მოსამართლე მზად იყო ელიარებინა, რომ Forum shopping-ი სწორი გზაა მხარის ლეგიტიმური ინტერესების განსახორციელებლად, თუმცა დაადგინა მისი გამოყენება მოპასუხის მიმართ უსამართლობას გამოიწვევდა. დავის ორივე მხარე იყო ონტარიოს შტატის რეზიდენტი. მოსარჩელემ სარჩელი შეიტანა კალიფორნიასა და იუტაში სიცოცხლის დაზღვევის კომპანიის წინააღმდეგ, ზარალის ობლიგაციით ანაზღაურების მოთხოვნით. როდესაც მოპასუხე დავობდა სასამართლოების იურისდიქციის თაობაზე, მოსარჩელემ წამოიწყო სამართალწარმოება ონტარიოში. ამის შემდეგ, მოსარჩელემ იშუამდგომლა ონტარიოში დანყებული სამართალწარმოების შეჩერების მოთხოვნით, ვიდრე არ გადაწყდებოდა იურისდიქციის საკითხები კალიფორნიასა და იუტაში. მოსამართლემ საქმის განხილვის შეწყვეტის შუამდგომლობის უარყოფისას აღნიშნა, რომ სანამ მოსარჩელეს უფლება ჰქონდა „ეყიდა“ ხელსაყრელი კანონი, უსამართლო იქნებოდა მოპასუხის „დაყოვნება“, ამასობაში ხომ მოსარჩელე ლამის მთელ მსოფლიოს იყიდდა.³¹

დასკვნა

Forum Shopping-ი არ არის უარყოფითი სამართლებრივი ფენომენი. ფაქტია, სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემა მხარეებს შესაძლებლობას აძლევს განსაზღვრონ სად დაიწყონ ნებისმიერი სირთულის ტრანსნაციონალური დავის განსახილველად სამართალწარმოება.

Forum Shopping-ი არის სტრატეგიული ქცევის ფორმა, რომელიც ეფუძნება სამართლის სისტემის იმ მახასიათებლებს, რაც გავლენას

30 International Law Association London Conference, (2000). Committee on International Civil and Commercial Litigation, Third Interm Report: Declining & Referring Jurisdiction in International Litigation, 2,3.

31 *Manufacturers Life Insurance Co. v. Guarantee Co. of North America* 1987 Guthri, N., (1995). "A Good Place to Shop": Choice of Forum and the Conflict of Laws, Ottawa Law Review, 206, 207.

ახდენს სასამართლო პროცესების მიმართ მოსარჩელეთა მოლოდინების ჩამოყალიბებაზე. ზოგჯერ, არსებითი სამართლებრივი განსხვავებები განაპირობებს მხარის არჩევანს (განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც არსებობს მკაცრი პასუხისმგებლობის დაკისრების ან ხანდაზმულობის ვადის თავიდან აცილების პერსპექტივა). ხშირად, მხარეთა არჩევანი ნაკარნახევია სასამართლოს შესაბამისი პროცესუალური მახასიათებლებით (დაბალი ხარჯებით, მაღალი ანაზღაურების მიღების შესაძლებლობით და ა. შ.), რადგან Forum shopping-ი ტაქტიკური უპირატესობის მოპოვების მცდელობაა, რომელიც ხელს შეუწყობს მოსარჩელის საქმის წარმატებით დასრულებას.